

დანაშაული და კაპიტალი: დანაშაულის და სასჯელის მარქსისტული თეორიის ხელახალი გააზრება

კრეგ ვორალი, სოციოლოგიის დეპარტამენტი, ვორვიკის უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

მარქსისტულმა კრიმინოლოგიამ პოპულარობის პიკს 1970-იან წლებში მიაღწია. მან საბოლოოდ თანმიმდევრული თეორია ვერ შექმნა, თუმცა პოზიტივიზმის, ასევე სასჯელის და გამოსწორების პოლიტიკის (correctionalism) მნიშვნელოვანი კრიტიკა შემოგვთავაზა. ეს ნაშრომი მიმოიხილავს ტრადიციული მარქსისტული კრიმინოლოგიის ცენტრალურ დებულებებს, ასევე მის მიმართ არსებულ ძირითად კრიტიკას, განსაკუთრებით დევიაციის დეტერმინისტული მოდელისგან გამიჯვნის აუცილებლობის შესახებ. შემდგომში ნაშრომი მიუთითებს, რომ ეს კრიტიკა აუცილებლად იმას არ ნიშნავს, რომ დანაშაულის თანმიმდევრული მარქსისტული კონცეფციის ჩამოყალიბება შეუძლებელია და ამტკიცებს, რომ ტრადიციული მარქსისტული თეორიის მიმართ თავად 'ღია მარქსიზმის' სკოლის კრიტიკას შეუძლია წარმოადგინოს სასჯელის და დევიაციის ეფექტიანი რადიკალური თეორია. დასკვნის სახით, მარქსიზმი შრომისა და ფულის სოციალური დომინაციის შესახებ მსჯელობით ღირებულ პერსპექტივას გვთავაზობს დანაშაულთან და სასჯელთან დაკავშირებული პროცესების შესახებ.

საძიებო სიტყვები: აბსტრაქტული დომინაცია, სასჯელი და დევიაცია, დეტერმინიზმი, ღია მარქსიზმი, რადიკალური კრიმინოლოგია.

შესავალი

სოციალური მოვლენების საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მეთოდებით ახსნის მცდელობებს გრძელი ისტორია აქვს და კრიმინოლოგიურ ლიტერატურაში პირველად ლომბროზოსთან გვხვდება (1876). ობიექტურობის და მეცნიერული სიზუსტის შესახებ მტკიცების საპირისპიროდ, რომელსაც ეს 'პოზიტივისტური' მეთოდოლოგიები ეყრდნობა, 1970იანი წლების დასაწყისში კრიმინალურობის რადიკალურად განსხვავებული კონცეფცია გამოიკვეთა, რომელიც დანაშაულის ფართო სტრუქტურული მიზეზების ახსნას ცდილობდა და პოზიტივიზმისთვის დამახასიათებელ კრიმინალურობის დეტერმინისტულ მოდელს კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებდა. ამ მიმდინარეობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაშრომი ტეილორის, ვოლტონის და იანგის *ახალი კრიმინოლოგია* (*The New Criminology* 1973), რომელთა მარქსისტულმა ანალიზმა დანაშაულის გამომწვევი მიზეზები ერთმნიშვნელოვნად წარმოების კაპიტალისტურ მოდელს, ასევე მასთან დაკავშირებულ სიმდიდრის და ძალაუფლების უთანასწორობას დაუკავშირა. მათ მიზნად დაისახეს აგენტობის და დევიაციის სოციალური რეაქციის შესახებ თეორიების გაერთიანება და ამ ანალიზის კაპიტალისტური სოციალური ურთიერთობების ჩარჩოში მოქცევა, დევიაციის სრულყოფილი კონცეფციის ჩამოსაყალიბებლად. კრიტიკასთან შესაბამისი თანდათანობითი ევოლუციის მიუხედავად, ამ მიდგომამ კრიმინალურობის შესახებ დეტერმინისტულ მოდელს თავი ვერ დააღწია. ამ სტატიის მტკიცებით, წარსულის წარუმატებლობის მიუხედავად, შესაძლებელია დანაშაულის მარქსისტული თეორიის ჩამოყალიბება, ისე რომ კრიმინალური ქმედების კაპიტალისტური სტრუქტურების 'ობიექტურ' პროდუქტამდე დეტერმინისტული დავიწროება არ მოხდეს. უფრო მეტიც, დანაშაულის სოციალური ასპექტების შესახებ რადიკალური თეორია აუცილებელია სისხლის სამართლის სადამსჯელო პოლიტიკის გასაწესებლად. სტატია პირველ რიგში მიმოიხილავს თეორიულ საფუძვლებს და ტრადიციული მარქსისტული კრიმინოლოგიის ძირითადად პრინციპებს, რომ შემდგომში ამ მიდგომების კრიტიკის შესაძლებლობები წარმოადგინოს. სტატია ამტკიცებს, რომ ამ კრიტიკაზე რადიკალური კრიმინოლოგიის პასუხის მიუხედავად, დეტერმინისტული მიდგომით მარქსიზმი კრიმინალურობის არასაკმარის ახსნას წარმოადგენს. სტატიის დარჩენილი ნაწილი განიხილავს მარქსის სოციალური თეორიის ალტერნატიულ კონცეფციას და მიუთითებს, რომ ასეთ თეორიულ საფუძვლებზე დამყარებული კვლევა მომავალში შესაძლოა კაპიტალის, დანაშაულისა და სასჯელის ურთიერთმიმართების უკეთ გაგებაში დაგვეხმაროს.

მარქსისტული კრიმინოლოგიის საწყისები - თეორიული საფუძვლები

ახალი კრიმინოლოგიის ავტორებისთვის, კრიმინალურობის კვლევის პოზიტივისტური მეთოდოლოგია კრიტიკის მთავარი საგანი იყო. მართალია პოზიტივიზმის განმარტება 'პოზიტივისტურად' შეფასებული მიდგომების განსხვავებულობიდან გამომდინარე რთულია (ჰალფენი 1992), თუმცა ამ კონტექსტში ის მიემართება მიდგომას, რომელიც საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მეთოდოლოგიის გამოყენებით სწავლობს სოციალურ ქცევას. ეს მოიცავს მიზეზშედეგობრივი კავშირის კვლევას ისე როგორც ფიზიკურ სამყაროში ობიექტებს შორის ურთიერთკავშირის სწავლობს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები (მუნცი 1999:85). ერთი შეხედვით, პოზიტივიზმი მიმზიდველი ანალიტიკური მიმდინარეობაა; აღსანიშნავია, რომ მისი კავშირი კლასიკურ მეთოდოლოგიურ მიდგომებთან, როგორც ისინი საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში გვხვდება, გულისხმობს კრიმინალური და დევიაციური ქცევის შესახებ ობიექტური სიმართლის ძებნას. მისი წინაპირობა კონსენსუსური მსოფხედველობაა, რომელიც დევიაციური ქცევის სუბიექტზე ძალაუფლების განხორციელების შესახებ ეთიკურ საკითხებს გამორიცხავს; დევიაცია მოიზრება ინდივიდუალური დამნაშავის პათოლოგიურ მახასიათებლად ან მისი პათოლოგიური სოციალური გარემოს შედეგად (მუნცი 1999:100). ლობერის და ფარინგტომის (2000) კვლევა პოზიტივისტური მეთოდოლოგიის მაგალითს წარმოადგენს: ისინი 'რისკ ფაქტორებს' აფასებენ, რომლებიც მოზარდ ასაკში დელიკვენტური და კრიმინალური ქცევის გამომწვევ 'განვითარების გზებს' უკავშირდება და კრიმინალურობის 'ადრეულიმაფრთხილებელი ნიშნების' იდენტიფიკაციას ცდილობენ. ისინი ცხოვრების შემდგომ ეტაპზე დელიკვენტურ ტენდენციებთან დაკავშირებული რისკ ფაქტორების ამომწურავ სიას წარმოადგენენ, მათ შორის არის 'არადამაკმაყოფილებელი აკადემიური მოსწრება' და მიდრეკილება 'იმპულსური ქცევისკენ' (გ. 749). თუმცა, მიზეზები თუ როგორ ხდებიან არასწრულწლოვნები ამ რისკების მატარებლები, მაგალითად რატომ აქვს ზოგიერთ ბავშვს არადამაკმაყოფილებელი აკადემიური მოსწრება და სხვებს არა, აუხსნელი რჩება, რაც ნიშნავს, რომ ფართო სტრუქტურულ ფაქტორებთან და ძალაუფლებრივ ურთიერთობებთან კავშირი საუკეთესო შემთხვევაში - სუსტია. ამასთან, მოსაზრება, რომ კრიმინალური ქცევა შესაძლოა ამ რისკ ფაქტორებზე მნიშვნელობის მატარებელი რეაქციაა, არ არის განხილული. შესაბამისად, უმეტესწილად დეტერმინისტული მოდელია განვითარებული, რომლის მიხედვით აქტორები თითქოს ავტომატურად რეაგირებენ ამ რისკების შემცველ სოციალური გარემოზე. ასეთი კვლევები დევიაციურ ქცევაში ადამიანის კრეატიულობის როლს და კრიმინალურობასა და კრიმინალიზაციაზე ფართო ძალაუფლებრივი ურთიერთობების გავლენას უგულებელყოფენ. როგორც ასეთი, ეს კვლევები დაინტერესებულია სოციალური რისკ ფაქტორების შემცირებით და ინდივიდუალური დამნაშავეების გამოსწორებით.

ცხადია, ობიექტურ კვლევაზე გაცხადებული აქცენტის მიუხედავად, პოზიტივისტური ტრადიციებიც შეზღუდულია. თანამედროვე კრიმინოლოგები პოზიტივისტური პერსპექტივის ალტერნატივის შესაქმნელად თავდაპირველად ამერიკული სკოლის ეტიკეტირების (labelling) და დამაბულობის (strain) თეორიებს ეყრდნობოდნენ. დამაბულობის თეორიის მიხედვით, როდესაც საზოგადოებაში ნორმად მიღებულ მიზნებსა და მათ მისაღწევად არსებულ შესაძლებლობებს შორის აცდენაა, სუბიექტები არალეგიტიმურ

(კრიმინალურ, დევიაციურ) მეთოდებს გამოიყენებენ ამ მიზნების მისაღწევად. კოენი (1995), მაგალითად, დელიკვენტურ სუბკულტურებს უკავშირებს ჯგუფის წევრების შეუძლებლობას ტრადიციული საშუალებებით მიაღწიონ შესაბამის სტატუსს; სუბკულტურა გულისხმობს სტატუსის ალტერნატიულ იერარქიას (გვ. 121-122). სტატუსის ან მატერიალური მიზნების მიღწევის შეუძლებლობა შესაძლოა გამოწვეული იყოს სკოლაში წარუმატებლობით, მატერიალური სიდუხჭირით ან ეკონომიკური კრიზისით, რომელიც უმუშევრობის მაღალ დონეს განაპირობებს (ზოქსი 1987: 36-39). დამაბულობის თეორიის უპირატესობა ის არის, რომ ის დევიაციური ქცევის კონცეპტუალიზაციას ახდენს როგორც შემოქმედი სუბიექტის პასუხს მის მიმართ არსებულ სტრუქტურულ ბარიერი (კოენი 1995:51) და როგორც ასეთი, პოზიტივიზმის ხისტ დეტერმინიზმს სცდება.

ეტიკეტირების თეორია ხაზს უსვამს დევიაციის არამდგრად ბუნებას; ბეკერი აღნიშნავს, რომ ყველა სოციალური ჯგუფი ქმნის და ცდილობს აღასრულოს წესები და შესაბამისად 'დევიაცია არ არის პირის ქმედების მახასიათებელი, არამედ სხვების მიერ წესების და სანქციების გამოყენების შედეგი' (1973:9). დევიაცია არა დამნაშავეს პათოლოგიური მორალური მარცხია, არამედ სინამდვილეში ის გარკვეული ეტიკეტის მიმაგრების შედეგია. აქედან გამომდინარე, მარტივი სხვაობა 'ნორმალურ' და დევიაციურ' ქმედებას შორის არ არსებობს და დევიაციის შესწავლა მორალური კონოტაციისგან დაცლილად ინტერაქციულ კონტექსტში უნდა მოხდეს (ლემერტი 1951: 21-23). რადიკალური კრიმინოლოგიის ახალმა მიმდინარეობამ დეტერმინისტული პოზიტივისტური მიდგომების საპირისპიროდ ამ პერსპექტივების მნიშვნელობა ცნო; თუმცა, დამაბულობის და ეტიკეტირების თეორიებმა მაინც ვერ წარმოადგინეს დანაშაულის და დევიაციის სრულყოფილი ახნა. მართალია დამაბულობის თეორია აქცენტს აკეთებს სტრუქტურაზე და კრიმინოლოგიას დანაშაულის პათოლოგიური გაგებისგან მიჯნავს, თუმცა ის დამნაშავეს მაინც მხოლოდ რეაქციულ და ადაპტირებად, არასაკმარისი კრეატიულობის მქონე, სუბიექტად ხედავს (დოუნსი და როკი 1995); კოენის კვლევაში (1955), მაგალითად, დელიკვენტი ახალგაზრდები უბრალოდ 'საშუალო ფენის მორალური ნორმების შემოხრუნებას გაფუჭებული ავტომატიკის მსგავსად ახდენენ' (იანგი 1998:18). ეტიკეტირების თეორია ასევე შეზღუდულია იმით, რომ ის ნაკლებად განიხილავს საზოგადოების ფართო მაკრო-მახასიათებლებს და მიკრო-ინტერაქციულ სიტუაციებზე კონცენტრირდებოდა (იანგი 1998: 19). რადიკალური კრიმინოლოგიის მიზანი ამ თეორიების სინთეზირება და მათი შეზღუდვების გადალახვა იყო, ისე რომ მსჯელობა ფართო სოციალური სტრუქტურების ჭრილში გადამეტებული წინასწარგანსაზღვრულობის გარეშე მომხდარიყო.

დანაშაულისა და სასჯელის მარქსისტული თეორია

რადიკალური კრიმინოლოგია ავითარებს მოსაზრებას, რომ დანაშაული კაპიტალისტური წარმოების ფორმების კონტექსტში უნდა აიხსნას, განსხვავებით პოზიტივიზმისაგან, რომელიც დანაშაულს განსაზღვრული მორალური შეთანხმების/კონსენსუსის დარღვევად მიიჩნევს (ტეილორი, 1973: 279). სამართლებრივი და მართლმსაჯულების სისტემის ფასადს მიღმა დგას უთანასწორობისა და რეპრესიული სოციალური წესრიგის დაცვის მექანიზმი

(კოენი, 1998: 103) და სწორედ ეს უთანასწორობა წარმოშობს სივრცეს დანაშაულისა და დევიაციისთვის. ტეილორის, ვოლტონისა და იანგის (1973) მტკიცებით, დევიაციის სრულყოფილი სოციალური თეორია მგრძნობიარე უნდა იყოს იმ კავშირების მიმართ, რომლებიც არსებობს ფაქტობრივად ჩადენილ დევიაციურ ქმედებას, ამ დევიაციურ ქცევაზე არსებულ როგორც იმწუთიერ, ასევე უფრო ზოგად რეაქციებს, ამ რეაქციების გავლენას დევიაციური ქმედების განმახორციელებლის (დევიანტის) შემდგომ ქცევასა და დევიაციური ქცევის წარმოშობის უფრო ღრმა საფუძვლებს, კერძოდ, ინდუსტრიულ საზოგადოებებში ძალაუფლებისა და სიმდიდრის უთანასწორობას, შორის; ეს მოვლენები ერთმანეთთან კომპლექსურ დიალექტიკურ ურთიერთობაში არიან. ბომის თანახმად, 'რადიკალური მარქსისტული თეორიით შთაგონებული ანალიზი დანაშაულს და სოციალურ კონტროლს სოციო-ეკონომიკური ფორმაციების სოციალურ ურთიერთმიმართებად მიიჩნევს' (1998: 20), რომელშიც სოციალური სუპერსტრუქტურები (რომლებიც ისეთი ინსტიტუციებისგან შედგება როგორიცაა სამართალი, ოჯახი და სახელმწიფო) ეკონომიკურ საფუძვლებთან დიალექტიკურ ურთიერთობაში არსებობენ.

ამას ხაზს უსვამს ბოქსი (1987) დანაშაულსა და ეკონომიკურ კრიზისს შორის ურთიერთობაზე მის კვლევაში. ის უთითებს, რომ ეკონომიკური კრიზისი ზრდის უთანასწორობას და იწვევს უმუშევრობას; უმუშევრობას განსხვავებული მნიშვნელობა ექნება სხვადასხვა ინდივიდისთვის და შესაბამის მიმართულებას მისცემს მათ რეაქციებსაც. მაგალითისათვის, მეტად სავარაუდოა, რომ მამრობითი სქესის ოჯახის მარჩენალ პირს, რომელსაც ოჯახის მატერიალურად უზრუნველყოფის მოვალეობის ძლიერი განცდა აქვს, ფსიქოსოციალურმა წნეხმა დანაშაულის ჩადენისაკენ უბიძგოს, რათა მან ოჯახი გაჭირვებისგან დაიცვას და მარჩენალის სოციალური სტატუსის დაკარგვა თავიდან აიცილოს (ბოქსი 1987: 39). ეს მიდგომა გამოხატულად უკავშირებს სტრუქტურულ ფაქტორებს სუბიექტის მიერ მის აღქმასა და მათზე რეაქციებს. მეტიც, გააზრება იმისა, რომ დანაშაული მჭიდროდაა დაკავშირებული სოციო-ეკონომიკურ ურთიერთობებთან ნიშნავს იმას, რომ რადიკალური კრიმინოლოგია უნდა სცდებოდეს ტრადიციული კრიმინოლოგიური თეორიის დასჯის და გამოსწორების პოლიტიკას (correctionalism). ამის სანაცვლოდ, ის ნორმატიულ დონეზე უნდა იღწვოდეს სიმდიდრის, ძალაუფლებისა და გავლენების არათანასწორი გადანაწილების აღმოსაფხვრელად (ტეილორი, 1973: 281).

დანაშაულის მარქსისტული თეორიის თანახმად, მართალია დანაშაულს განსხვავებული ინდივიდები სჩადიან, თუმცა სისხლისსამართლებრივ დასჯას უმეტესად მშრომელთა კლასის დაბალი ფენა ექვემდებარება, მაშინ როცა მდიდართა, პოლიციის და სახელმწიფოს დანაშაულებრივი ქმედებები უგულვებელყოფილია (ბოქსი, 1987: 46). ჰოლი და სხვები (1978) ამ პროცესის ახსნას ცდილობენ. ისინი უთითებენ, რომ ტერმინი 'საჯარო სივრცეში მარცვა (mugging)' ბრიტანეთში ამერიკიდან შემოვიდა ქუჩის მარცვების აღსაწერად. ამან შექმნა შთაბეჭდილება, რომ ძალადობრივი დანაშაულების ახალი ტალღა მოედო ქვეყანას. თუმცა, ქუჩის მარცვები ბრიტანეთში საუკუნეების მანძილზე ხდებოდა. უფრო მეტიც, ეტიკეტი 'საჯარო სივრცეში მმარცველი (mugger)' არაპროპორციულად იყო გამოყენებული ახალგაზრდა შავკანიანი მამაკაცების მიმართ. ჰოლმა ეს კაპიტალისტურ სახელმწიფოში ლეგიტიმაციის კრიზისს დაუკავშირა. სოციალურ სფეროში კომპეტენტური მართვის უზრუნველყოფა თანხმობაზე დაფუძნებული სახელმწიფოს მოთხოვნაა. თუმცა, 1970-იან წლებში არსებულმა ეკონომიკურმა მდგომარეობამ თანხმობა რთულად მისაღწევი გახადა.

სტაბილურობის შესანარჩუნებლად და ნორმატიული წესრიგისადმი წინააღმდეგობის თავიდან აცილებისთვის განტევების ვაცის როლი წარმოიშვა, რამაც სახელმწიფოს 'კრიმინალების' წინააღმდეგ კამპანიის წამოწყების და 'სამართლისა და წესრიგის საზოგადოების' შექმნის შესაძლებლობა მისცა (პოლი და სხვები 1978: 317-323).

თეორეტიკოსები, როგორიცაა ნეოკლუესი (2000) კიდევ უფრო შორს მიდიან და ამტკიცებენ, რომ თავად 'სამართლისა და წესრიგის' ცნება მჭიდროდაა გადაჯაჭვული ბაზრის დისციპლინურ ბუნებასთან. სოციალური წესრიგი არა მხოლოდ არეულობის და დანაშაულის არარსებობაა, არამედ კაპიტალისა და სამუშაო ძალის ურთიერთდამოკიდებულების მიმღებლობაა. თავდაპირველად სამართალდამცავი სისტემები ხელს უწყობდა ბურჟუაზიული სოციალური წესრიგის დამყარებას და ხელფასის ინსტიტუტის მიმღებლობას საარსებო სახსრების მოპოვების ისეთი ალტერნატიული გზების კრიმინალიზებით, როგორიცაა საჯარო გზებთან პირუტყვის საძოვარზე გაშვება, თევზაობა და ლიცენზიის გარეშე მოსავლის გაყიდვა. ქეისა და მოტისთვის (1982) თანამედრვე პოლიცია არ დამკვიდრებულა წესრიგის რაციონალური ძებნის შედეგად; არამედ ეს იყო ბიუროკრატიული პროექტი, რომელიც ლიბერალურ სახელმწიფოში შრომის რეგულირებას ემსახურებოდა, ინსტრუმენტი, რომელიც იმ მდგომარეობის შედეგად განვითარდა, რაც თანამედროვე კაპიტალისტურმა წესრიგმა წარმოშვა (გვ. 123-131). ამ არგუმენტზე დაყრდნობით, ნეოკლუესი ამტკიცებს რომ სოციალური წესრიგი არის ფაბრიკაცია, შექმნილი ანაზღაურებადი სამუშაოს და კაპიტალისტური წარმოების ფორმების რეალიზებისთვის; პოლიცია მობილიზებულია ამ ბურჟუაზიული წესრიგის გასამყარებლად.

კრიტიკა

1970იან წლების შემდგომ, მარქსისტული კრიმინოლოგიის გამოჩენიდან, მან მწვავე კრიტიკა დაიმსახურა. ფემინისტების აზრით, მას ბევრი არაფერი უთქვამს ძალადობრივ და სექსუალურ დანაშაულებზე; საზოგადოებაში ძალაუფლებრივი ურთიერთობების ეკონომიკურ ბაზისზე ორიენტირებით, მარქსისტები დომინაციის შესახებ გამარტივებულ ხედვას გვთავაზობენ და დანაშაულის შესახებ მსჯელობას საკუთრების წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულებით, როგორიცაა ქურდობა და ძარცვა, შემოფარგლავენ (კამერუნი და ფრეიზერი 1987:117-118). ამას გარდა, როგორც კელი და რედფორდი (1987:238) ამტკიცებენ, მამაკაცის ძალადობა ქალის მიმართ კვეთაშია კლასის და რასიზმის საკითხებთან, და ხშირად არაკაპიტალისტურ საზოგადოებებშიც ხდება. ამდენად, ცხადია, ძალადობრივი დანაშაულის მიზეზები მხოლოდ კაპიტალზე მითითებით ვერ აიხსნება; ეს ზღუდავს მარქსისტული თეორიის გამოსადეგობას ამ სახის დანაშაულებზე მსჯელობისას. კრიტიკა ასევე გამოიხატება კითხვაში, რამდენად აქვთ სუბიექტებს უნარი, გაიაზრონ და იმოქმედონ იმ მოთხოვნების საპასუხოდ, რასაც შესაბამისი არგუმენტების მიხედვით კაპიტალიზმი მათი ქცევის მიმართ აწესებს; როგორც იანგი მიაწინებს, საკმაოდ უნცაურია, რომ 'ადგილობრივი პოლიციელი თითქოსდა მარტივად არის გათვითცნობიერებული მის მიმართ არსებულ კაპიტალის მოთხოვნებში' (ციტირებულია, ბოქსი 1987: 197), ეკონომიკური ურთიერთობების ბუნების შესახებ ეკონომისტების და სხვა ექსპერტების აზრთასხვადასხვაობის მიუხედავად.

რადიკალური კრიმინოლოგია შესაძლოა განვიხილოთ გამარტივებულ და უფრო მეტიც, სოციალური ურთიერთობების კონსპირაციულ ანალიზად.

ალბათ, ყველაზე ცნობილი კრიტიკა კრიმინოლოგიის 'მემარცხენე რეალისტური' სკოლიდან მომდინარეობს. მათი მტკიცებით, რადიკალური კრიმინოლოგიის 'პეროიკული დამნაშავის' საპირისპიროდ, რომელიც ბურჟუაზიულ წყობაზე რეაგირებს და მის წინააღმდეგ იბრძვის, ძირითადად დანაშაული ყველაზე მოწყვლადი ჯგუფების წინააღმდეგ არის ჩადენილი - სუსტი და მარგინალიზებული ჯგუფები არიან დანაშაულის მსხვერპლი (კოენი 1998). ასევე, ისინი თვლიან, რომ სისხლის სამართლის სისტემა არ შეიძლება იყოს მხოლოდ რეპრესიული ძალა; ის წარმოადგენს დემოკრატიული კანონიერების გამარჯვებას თვითნებურ ძალაზე, რომელიც ისტორიულად მმართველი ელიტის ხელში იყო. მარქსისტებს ადანაშაულებენ პესიმიზმში, ასევე სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის უტილიტარული და ჰუმანიტარული ტრადიციების შესუსტებაში (კოენი 1998:105-106). იანგი (1975: 71) ამტკიცებს, რომ დანაშაულის და სასჯელის ასეთი გამარტივებული კლასიფიკაცია იმიტომ გვხვდება, რომ დევნიაციის რადიკალურ თეორიასთან დაკავშირებული არაერთი პროექტი მხოლოდ უხეში შემოზღუდვებია პოზიტივიზმის, რომელსაც ისინი თავად ეწინააღმდეგებიან. მაგალითად, პოზიტივიზმი დანაშაულის და კრიმინალობის ტრადიციული და ნორმატიული დეფინიციების მიმართ კრიტიკისგან დაცლილ მიმდებლობას გულისხმობს, ძირითადი აქცენტით მშრომელთა კლასის წარმომადგენელ რეციდივისტებზე (მაგვაიერი 1997: 143). კრიტიკული კრიმინოლოგიის მიერ დანაშაულის ნორმატიული კონცეფციის უარყოფა უგულვებელყოფს მორალურობის საკითხებზე გარკვეულ ფარგლებში არსებულ საზოგადოებრივ კონსენსუსს, რაც საკითხისადმი მიდგომას ისეთივე ერთგანზომილებიანს ხდის როგორც ეს პოზიტივიზმის შემთხვევაშია. და ბოლოს, ტეილორის, ვოლტონის და იანგის (1973) მოწოდების მიუხედავად, რომ მარქსისტული კრიმინოლოგიის ნორმატიული ორიენტაცია დანაშაულის განმაპირობებელი ფაქტორების აღმოფხვრა ყოფილიყო, კრიტიკულმა კრიმინოლოგებმა დანაშაულის, კანონისა და წესრიგის პრობლემების დასაძლევად, რადიკალური თეორეტიკების მიღმა, გასაკვირად ცოტა რამ შეძლეს; ყველაზე აქტიურ გავლენას პოლიტიკასა და მის ფორმულირებაზე ჯერ კიდევ პოზიტივისტები და სხვა არარადიკალები ახდენენ (იანგი 1998: 43).

რადიკალურმა კრიმინოლოგიამ პასუხი გასცა ამ კრიტიკას; ბრალდების მიუხედავად, რომ კრიტიკული კრიმინოლოგია სოციალური ურთიერთობების კონსპირაციულ ანალიზს გულისხმობს, მარქსისტული კრიმინოლოგია ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტზე, რომ ინდივიდები კაპიტალიზმის მოთხოვნების შესრულებაში ძირითადად ჩართული არ არიან: დანაშაული და კრიმინალიზაცია არის კაპიტალისტური სოციალური ურთიერთობების 'სტრუქტურული იმპერატივი' ან 'დაუფეგმავი შედეგი' (ჰოლი და სხვები 1978: 322; ბოქსი 1987: 159). ველჩი (1998) ხაზს უსვამს, რომ თუ თანამედროვე სამართალდამცავი სისტემა წარმოადგენს დემოკრატიული კანონიერების თვითნებურ ძალაუფლებაზე გამარჯვებას, რადიკალური კრიმინოლოგია ჯერ კიდევ საჭიროა, რადგან საკმაოდ ნათელია, რომ ინდივიდუალურმა, გამოსწორებაზე ორიენტირებულმა დღის წესრიგმა რეაბილიტაციის მიზანს ვერ მიაღწია; გარკვეული დროის განმავლობაში სამართალდამცავი და სადამსჯელო სისტემა ინდივიდუალური დამნაშავეების გამოსწორებაზე აკეთებდა აქცენტს, რამაც არსებითად ვერ აღმოფხვრა დანაშაულის პრობლემა (გვ. 118). ამასთან, დანაშაულის კონტროლის ახალი მეთოდები, როგორიცაა 'ახალი პენოლოგია' წარმოადგენს სოციალური

კონტროლის ახალ ფორმას, რომელიც დემოკრატიულ კანონიერებას და სამართლიანობას აზიანებს სამართალდამცავი და სადამსჯელო სისტემის მიმართ რისკების დაზღვევაზე ორიენტირებული მიდგომით. ეს მოიცავს კრიმინალური ქვეჯგუფების, მაგალითად ნარკომომხმარებლების, კატეგორიზაციას და მათთან დაკავშირებული რისკების შეფასებას, ასევე სტრატეგიების შემოთავაზებას ჯამური რისკების გასაკონტროლებლად. ინდივიდუალიზებული მართლმსაჯულება ზიანდება სოციალური მენეჯმენტის და ზედპირული ტექნიკებით, რაც არა დანაშაულის შემცირებას, არამედ სისტემური კოორდინაციით მის გასაძლიერებას ემსახურება (ველჩი 1998: 119-120).

რადიკალურმა თეორიებმა უფრო და უფრო მეტი ყურადღება დაუთმო ფემინიზმის თეორიებს გენდერული ურთიერთობების უგულებელყოფის კრიტიკიდან გამომდინარე. მესერშიმდტი (1997) სამეწარმეო დანაშაულის განხილვისას (გვ. 89-109) მსჯელობს თუ როგორ წარმოშობს სამეწარმეო სფეროში ძალუფლების ბალანსი 'კლასობრივ რესურსებს' გარკვეული სახის მასკულიზაციისთვის და იკვლევს, კონკრეტულ სიტუაციებში რომელი მამაკაცი ჩადის სამეწარმეო დანაშაულს და რომელი არა. კარინგტონის (2002) მტკიცებით, მართალია რადიკალურმა თეორიებმა დაიწყეს დანაშაულის გენდერული ბუნების შესწავლა და მსვერპლის როლის გათვალისწინება (განსაკუთრებით მამაკაცების ძალადობის მსხვერპლი ქალების), თუმცა გარკვეული დამაბულობა შესაძლოა მაინც არსებობდეს ფემინისტებსა და მარქსისტ კრიმინოლოგებს შორის (გვ. 129) და გენდერულ საკითხებზე რადიკალური აქცენტი შეიძლება უზრალო რიტორიკულ ჟესტად რჩებოდეს (გვ. 130). თუმცა, უფრო დეტალური ანალიზით ჩანს, რომ რადიკალური კრიმინოლოგიის ალტერნატივები არ არის ადეკვატური დევიაციის სრულყოფილი გაგებისთვის, მაშინაც კი თუ ის განიხილავს გენდერის და ვიქტიმოლოგიის საკითხებს; თავდაპირველად, შესაძლოა მემარცხენე რეალიზმი რადიკალური კრიმინოლოგიის პრაგმატულ მოდიფიკაციად მოგვეჩვენოს, თუმცა სინამდვილეში ის წარმოადგენს პოზიტივიზმთან დაბრუნებას იმ გაგებით, რომ ის კრიტიკის გარეშე ეყრდნობა მსხვერპლების გამოკითხვასა და სამართალდამცავი და მართლმსაჯულების სისტემების პრიმატს (ფეტა 1997: 267). დოუნსისა და როკის აზრით, "შესაძლოა არც იყოს არასწორი იმის მტკიცება, რომ მემარცხენე რეალიზმი დღეს იმაზე ოდნავ მეტია, ვიდრე სახელი, რომელსაც მეინსტრიმული კრიმინოლოგია იყენებს რადიკალურ წრეებში გამოჩენისას" (1995: 302-303). დეტერმინისტული პოზიტივიზმის ასეთი განახლებისა და სოციალურ პოლიტიკაში სოციალური კონტროლისკენ მიდრეკილების (ველჩი 1998) გათვალისწინებით, რადიკალური კრიტიკის და დანაშაულის სოციალური შემადგენლობის ანალიზის საჭიროება კვლავ რჩება. თუმცა, როგორც ამას მისი ფუძემდებლები იმედოვნებდნენ, რადიკალურმა კრიმინოლოგიამ არსებული ფორმით თავი ვერ დააღწია დეტერმინისტულ მიდგომას; ამის ნაცვლად, დეტერმინიზმმა სოციალურ-კულტურული კონტექსტიდან პოლიტიკურ-ეკონომიკურ საკითხებში გადაინაცვლა (დოუნსი და როკი 1995: 288). სოციოლოგიური პერსპექტივით მდიდარი ტრადიციული მარქსიზმი მისივე ბუნებიდან გამომდინარე არის დეტერმინიზმით შეზღუდული (ბონფელდი და სხვები 1992); იმ დათქმით, რომ საზოგადოება არის სუპერსტრუქტურა, რომელიც ეკონომიკურ ბაზისზე დგას, სტრუქტურები და კაპიტალი 'ნაწარმოებია'; კაპიტალი წარმოგვიდგება როგორც არსებული ინსტიტუტი. კითხვა თუ რა „არის“ კაპიტალი აღარ ისმის (ბონფელდი 1995:183). არსებული სამყაროს ფარგლების საკუთარი თეორიის ფარგლებად აღიარების შედეგად, მარქსიზმი შეიზღუდა ტელეოლოგიური ან კაუზალური დეტერმინიზმით, რაც თავის მხრივ მათი გარდაუვალობის აღიარებას ნიშნავს (ბონფელდი

და სხვები 1992: xii); რადიკალური კრიმინოლოგიის კონცეფცია კაპიტალიზმის, როგორც ობიექტური სტრუქტურის შესახებ, რომელიც ზღუდავს და მიმართულებას აძლევს ჩვენს ქმედებებს, მარქსისტულ კრიმინოლოგიას თანამონაწილეს ხდის კაპიტალიზმის დომინაციის რეალიზებაში. რადიკალური მარქსიზმის მიერ ობიექტური, 'საგნის მსგავსი' სტრუქტურების დახასიათება ნიშნავს, რომ მას არ შეუძლია შემოგვთავაზოს მათი გარდაქმნის თეორია, რადგან სტრუქტურების ობიექტურად განსაზღვრება მათი გარდაუვალობის წინასწარდაშვებას გულისხმობს. არსებითად რადიკალურმა თეორიამ კაპიტალიზმი ბუნებით არასტაბილურ და წინააღმდეგობრივ მოვლენად უნდა დაინახოს; ამ სტატიის დარჩენილი ნაწილი კრიმინოლოგიაზე სწორედ ასეთი პერსპექტივის გავლენას დაეთმობა.

დანაშაულისა და სასჯელის მარქსისტული თეორიის რეკონსტრუქცია

მართალია, 'ღია მარქსიზმი' ამ სიტყვის პირდაპირი გაგებით ერთიან მოძრაობას არ წარმოადგენს, თუმცა მასთან დაკავშირებული იდეები საჭირო თეორიულ ბაზას ქმნის კრიმინალობის და სოციალური კონტროლის უფრო მოქნილი კონცეფციისთვის. ღია მარქსიზმი მარქსიზმს ხედავს არა როგორც საზოგადოების შესახებ თეორიას (რომელიც მის სტრუქტურებს ახასიათებს და აკონკრეტებს), არამედ თეორიას საზოგადოების წინააღმდეგ (ჰოლოვეი 1994: 39); მისი სრულად უარყოფელი ბუნება მას განასხვავებს ნაწილობრივ ნეგატიური თეორიებისგან. რომლებიც მართალია კრიტიკულია, თუმცა კრიზისის ან სოციალური ცვლილების თეორიას არ მოიცავს. მარქსიზმი გვევლინება სრულად ნეგატიურ თეორიად, რადგან ის არამხოლოდ ჩაგვრის, არამედ მისი სისუსტეების გაგებასაც ცდილობს;

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ფემინისტური თეორია, მაგალითად, მნიშვნელოვნად ააშკარავებს სოციალურ ჩაგვრას, თუმცა მას არ გააჩნია სოციალური ცვლილების თეორია, მას არ აქვს პატრიარქატული დომინაციის კრიზისის შესახებ თეორია. მარქსიზმის ყველა კატეგორია, მეორე მხრივ, აგებულია კაპიტალიზმის ისტორიულად ტრანზიციულ ბუნებაზე (ჰოლოვეი 1994:39).

ეს უნდა გავიგოთ 'ფორმის' ცენტრალური კატეგორიის კონტექსტში; აბსტრაქტული ცნებები, როგორიცაა "ფორმა" ან 'კლასი', არის კაპიტალის და სამუშაო ძალის 'არსებობის სახე' ან ურთიერთობის 'ფორმა'. როგორი წინააღმდეგობრივიც არ უნდა იყოს ეს, სწორედ ამ ფორმების საშუალებით ვლინდება კაპიტალიზმის სოციალური ურთიერთობები (გუნი 1991: 84-85). როგორც ჰოლოვეი (1995: 165) ამტკიცებს, ნაცვლად ბაზის და სუპერსტრუქტურისა, ფორმების კუთხით კაპიტალიზმზე მსჯელობა გვეხმარება გავიგოთ კაპიტალიზმის ისტორიული ცვალებადობა, რადგან ეს გულისხმობს ზომიერებას და პოტენციურ გარდაქმნას; ეს მიდგომა არა მხოლოდ კაპიტალისტური რეპროდუქციის თეორიას გვთავაზობს, არამედ მეტ ყურადღებას ამახვილებს ობიექტური და კონკრეტული სტრუქტურების არარსებობის გამო მის არასტაბილურობასა და სისუსტეებზე.

რადიკალური კრიმინოლოგიის მატერიალური საფუძვლების მიუხედავად, ის ვერ იქნება სოციალური ტრანსფორმაციის თეორია, რომელიც მასშია ნაგულისხმები; ის აქცენტს აკეთებს სოციალური კონტროლის შინაარსზე, იმის ნაცვლად, რომ ეცადოს არსებითად გაიგოს თუ

რატომ აქვს მას ის ფორმა, რომელიც აქვს. თუ ვერ გავიგებთ როგორ და რატომ გვხვდებიან რეპრესიული ინსტრუმენტები, როგორ შევძლებთ მათ ტრანსფორმაციას (ნეარი და ტეილორი 1998)? ზომი (1998), მაგალითად, მიუთითებს სახელმწიფოს შესახებ თეორიის საჭიროებაზე კრიმინოლოგიისთვის, თუმცა შემდგომ ასეთ საჭიროებას ზედაპირული საფუძვლით ხსნის, კერძოდ იმით, რომ დანაშაული სახელმწიფოს და არა დანაშაულის ინდივიდუალური მსხვერპლის წინააღმდეგ ხდება (გვ. 24): ის უარს ამბობს პასუხი გასცეს საკვანძო კითხვას, თუ რატომ აქვს კანონს ეს ფორმა. ქეი და მოტი (1982) მიაჩნებენ, რომ სახელმწიფო არის შუამავალი, რომლის საშუალებითაც განცალკევებული სუბიექტების და ობიექტების ფორმალური შემადგენლობა დგება. რადგან კაპიტალისტურ საზოგადოებაში გაცვლა-გამოცვლა არაპერსონალური და ზოგადია, საკუთრების უფლების დადგენა ხდება დროის, სივრცის, ინდივიდუალური აქტორებისა და ქონების მიუხედავად. ქეი და მოტი ამტკიცებენ, რომ ინდივიდუალური სუბიექტურობა რომელიმე კონკრეტულ ნივთთან მიმართებით არ დგინდება და ნებისმიერი ნივთი (მაგალითად, ბუნებრივი სამყაროს ნებისმიერი ელემენტი) საკუთრების უნივერსალურ უფლებას ექვემდებარება. 'აბსოლუტური საკუთრების' ასეთი მდგომარეობა წინასწარ გეთავაზობს სახელმწიფოს მიზანს, ფორმალურად განსაზღვროს ადამიანები და ნივთები როგორც სუბიექტები და ობიექტები (ქეი და მოტი 1982: 2-4). აქედან გამომდინარე, სახელმწიფოს ცენტრალური როლი უკავია პერსონალური საკუთრების ინსტიტუციონალიზაციაში, არამარტო იმიტომ, რომ ის მოქმედებს როგორც საკუთრების მქონე კლასის რეპრესიული ინსტრუმენტი (მაგალითად სხვა კლასების სისხლის სამართლის კანონმდებლობით შევიწროება), არამედ იმიტომ, რომ ეს ორი თავდაპირველი გამოჩენის შემდგომ მჭიდროდ არის დაკავშირებული. ღირებულებას, სახელმწიფოსა და კანონს შორის არსებობს ურთიერთკავშირი, როგორიცაა კაპიტალის და სამუშაო ძალის ურთერთდამოკიდებულების ფორმა.

მარქსისტულმა კრიმინოლოგიამ თავი შეიზღუდა ბაზისი-სუპერსტრუქტურის მეტაფორის გამოყენებით. ფორმების კონსტექსტში მსჯელობა მიგვანიშნებს, რომ კაპიტალისტურ სოციალურ სტრუქტურებზე მშრომელთა კლასის რეაგირების ზედაპირული მოდელი არ უნდა განვავითაროთ. ჰოლოვეი (2002) კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს თავად წინასწარ შედგენილი კლასების იდეას; მისთვის სოციალური ურთერთობები, როგორიცაა ღირებულება, ფული და სახელმწიფო არ არის სტატიკური კატეგორიები, არამედ ისინი მუდმივად აქტუალური პროცესები არიან, რომლებიც ყალიბდებიან და განახლებას განიცდიან ბრძოლის შედეგად. თავის მხრივ, კლასიც პროცესია, ბრძოლა კლასიფიკაციის მოხდენისთვის და კლასიფიკაციისგან თავის დასაცავად; ერთიანობა წარმოიშვება კლასიფიკაციის პროცესში და არა 'საერთო კლასის' რაიმე თვითნებურად დადგენილი და სტატიკური ცნებისგან (ჰოლოვეი 2002: 33-38). კრიმინალურობის არაერთი ასპექტის დანახვა შეიძლება ამ პერსპექტივიდან, როგორც კაპიტალის და სამუშაო ძალის ურთერთობის ფორმის გამოხატულება, პროცესი, რომელიც არ არის დამოკიდებული გარკვეული ჯგუფების პოზიციასა ან შემადგენლობაზე, არამედ მათი ანტაგონიზმის კონფიგურაციაზე. დანაშაულის და დევნიებისთვის ახალი მარქსიზმის მნიშვნელობაზე პირდაპირი ნაშრომები მწირია; ამის მიუხედავად, ტრადიციულ მარქსისტულ კრიმინოლოგიასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო მემარცხენე რეალიზმს არ უნდა დავუბრუნდეთ, არამედ ჩვენ შეგვიძლია მივმართოთ თავად მარქსისტულ თეორიას და განვავითაროთ რადიკალური თეორია, რომელიც სცდება მხოლოდ კაპიტალიზმის რეპროდუქციისა და მისი 'ობიექტური' სტრუქტურების შედეგების (როგორიცაა დანაშაული) ახსნას.

დანაშაულის მარქსისტული თეორიის ამოსავალი დებულება უნდა იყოს შრომა. ტრადიციულად, მარქსისტებისთვის შრომა განიხილება კაპიტალისტების მიერ ექსპლუატირებულ პროდუქტიულ ეკონომიკურ საქმიანობად. ღია მარქსისტებისთვისაც, შრომა ანალიზის მნიშვნელოვანი კატეგორიაა; თუმცა, შრომის კაპიტალისტური ორგანიზების დომინანცია მნიშვნელოვნად სცდება სოციალური აქტორების პირდაპირ კონტროლს ან ბაზრის მოთხოვნებსაც კი: ის აღწევს ჩვენს სოციალურ ცხოვრებაში, რომ გახდეს თანამედროვე სოციალური ცხოვრების ცენტრალური მაორგანიზებელი ძალა. კლივერი (2002) კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს თეორიას, რომ სამუშაო ჩანაცვლებულია კონსუმერიზმით, როგორც ადამიანთა ცხოვრების კოორდინაციის მთავარი მახასიათებელი. მისი მტკიცებით, მარტივია იმის ჩვენება, რომ ადამიანების ცხოვრების ძირითადი ნაწილი დომინირებულია შრომით, და კონსუმერიზმი მიბმულია ადამიანების როგორც სამუშაო ძალის ცხოვრების რეპროდუქციაზე, და არა 'შუშაობა საყიდლებისთვის' ზედაპირულ ეთოსზე. კაპიტალიზმის წყალობით სამუშაო კიდევ უფრო შემოაღწია ჩვენს ცხოვრებაში: ეს მოიცავს აუნაზღაურებელი შრომის ზრდას და კეთილდღეობის სახელმწიფოს იმ პროგრამების გაფართოებას, რომლებიც სოციალური დახმარების მიმღებისგან გარკვეული სამუშაოს შესრულებას (workfare) მოითხოვს. კლივერისთვის, სამუშაო არ არის მხოლოდ 'იმ დავალებების შესრულება, რომელიც პირს საარსებო სახსრების მოპოვების საშუალებას აძლევს იმ გარემოში, რომელში ისინი ხვდებიან' (ვოთსონი 1987: 83), არამედ ის სპეციფიკურად კაპიტალიზმის მიერ შექმნილი კატეგორიაა; კაპიტალიზმის გავრცელებამდე ადამიანები მონაწილეობდნენ არაერთ სასარგებლო საქმიანობაში, თუმცა ეს კოლექტიურად არ იყო აღქმული როგორც 'სამუშაო', არამედ სხვადასხვა კასტისთვის, სუბკულტურისთვისა და სექტისთვის დამახასიათებელი სხვადასხვა საქმიანობა (კლივერი 2002: 141). სამუშაო კაპიტალიზმის პირობებში ნიშნავს არა რაიმე კონკრეტულ საქმიანობას, არამედ სოციალური დომინაციის ფორმას; სამუშაოს ფარგლების ზრდა კაპიტალიზმის 'აბსტრაქტული დომინაციის' ნაწილია, სადაც შრომა დომინაციის საგანი და მეთოდია, არა ბაზრის არამედ სოციალური ურთიერთობების კვაზი-დამოუკიდებელი სტრუქტურების საშუალებით (პოსტონე 1993: 125-126).

ფული ამ აბსტრაქტული დომინაციის ერთ-ერთი გამოხატულებაა (პოსტონე 1993: 264-265); ის მართავს ჩვენ სოციალურ სამყაროს და ცხოვრება მის გარეშე შეუძლებელია. ფულის პოზიტიური კონცეფციის თანახმად, მის მარტივ რედისტრიბუციას შეუძლია დეფიციტის და სიღარიბის პრობლემების გადაჭრა: ეს არის ძირითადი რადიკალური კრიმინოლოგიის თეორიების პოზიცია. საპირისპიროდ, ნეგატიური კონცეფციები მიიჩნევენ, რომ ჩვენ არსებითად ვართ დამოკიდებული ფულზე, ამის მიუხედავად კი, შეზღუდულები ვართ მისი მოპოვების გზებში ფულის, როგორც კერძო საკუთრებისა და დომინაციის ფორმის, სტატუსიდან გამომდინარე: მისი მოპოვების მხოლოდ ორი გზა არსებობს - შრომა და დანაშაული (ნეარი 2006: 126). კაპიტალიზმის პირობებში, დანაშაული არის 'უფულობის მდგომარეობა, ან ფულის კანონის და ფულის ლეგალური ფორმის უარყოფა' (ნეარი და ტეილორი 1998: 83); ის არის კაპიტალისტური შრომის ორგანიზების შედეგი, რაც ფულს ადამიანების სოციალურობის ძირითად პრინციპად აქცევს (ნეარი 2006: 125). ნეარის აზრით, დანაშაული მჭიდრო კავშირშია ქონებასთან, რადგან 'ყველა დანაშაული არის ქონებრივი დანაშაული, მათ შორის ძალადობრივი დანაშაული. დანაშაულებრივი ქმედების არსებითი

მახასიათებელია საკუთრების, მათ შორის პირის სხეულზე საკუთრების, დარღვევა' (2006: 125)

რადიკალური თეორიის თანახმად, დანაშაული არის საკუთრების სამართალი; ეს გასაგებს ხდის მსხვერპლის ანაზღაურების მექანიზმების არსებით სიმწირეს, ასევე, გარდა მოწმის სტატუსისა, მსხვერპლის ნაკლებ როლს სისხლის სამართლის პროცესში. მსხვერპლს კანონი იცავს მხოლოდ არაპირდაპირ, რადგან სისხლის სამართლის ძირითადი მიზანი საკუთრებაზე უფლებების დაცვაა (ნეარი 2006: 125). ეს მარქსისტებისთვის ძალადობრივ დანაშაულზე დისკუსიაში ჩართვის წინაპირობაა. ამასთან, ეს ცხადყოფს ისეთი პერსპექტივებისთვის დამახასიათებელ პრობლემებს, როგორიცაა მემარცხენე რეალიზმი, რომელიც დანაშაულთან ბრძოლაში სისხლის სამართლის პრიმატს აღიარებს; თუ სისხლის სამართალი მართლაც საკუთრების სამართალია, მაშინ დანაშაულისა და სასჯელის ანალიზისას მხოლოდ მარქსიზმს, როგორც კაპიტალის სოციალური ფორმის სრულად ნეგატიურ კრიტიკას, შეუძლია თავი დააღწიოს კაპიტალისტური კატეგორიების მარტივ რეპროდუქციას. თეორიები, რომლებიც დანაშაულსა და სასჯელზე მსჯელობისას ფულის და საკუთრების მნიშვნელობაზე ამახვილებენ ყურადღებას, აღიარებენ შრომის ცენტრალურ როლს სოციალურ და ეკონომიკურ ცხოვრებაზე დომინაციაში; სისხლის მართლმსაჯულებაში შრომის დომინაციის საინტერესო მაგალითია 'სვალდებულო აუნაზღაურებელი შრომით' გამოხატული საზოგადოების დასჯის პრაქტიკა. თუ ტრადიციული მიდგომები არსებულ სისტემას დასახული მიზნების, მათ შორის დამნაშავეს პრაქტიკული უნარჩვევების გაუმჯობესების და ანტი-სოციალური ქცევის დემოტივირების, ეფექტურად მიღწევის ჭრილში აფასებს (ბრიტანეთის შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2003), ღია მარქსისტული მიდგომა დასჯის ამ ფორმის კონტექსტუალიზაციას კაპიტალისტური შრომის უფრო ფართო, აბსტრაქტული დომინაციის ფარგლებში ახდენს. ცხადია, ეს დასჯის როგორც ინდივიდებზე, ასევე ფართო საზოგადოებაზე გავლენის შესახებ მკვეთრად განსხვავებულ დასკვნებს განაპირობებს.

დასკვნა

რადიკალურმა კრიმინოლოგიამ უდავოდ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა კრიმინოლოგიაში. მისი პოზიტივიზმის კრიტიკა მკვეთრად გავლენიანი იყო, კაპიტალიზმის კრიტიკასთან ერთად ეტიკეტირებისა და „წნეხის“ თეორიების სინთეზი ფართო დისკუსიის საფუძველი გახდა. თუმცა, ის ასევე არაერთი კუთხით იყო შეზღუდული, როგორც ამაზე ყურადღებას მემარცხენე რეალიზმის და ფემინისტური კრიმინოლოგიის სკოლები ამახვილებდნენ; ეს კრიტიკა კარგად არის ცნობილი და ის დანაშაულის მარქსისტულ თეორიაზე სტანდარტული პასუხია. ამ სტატიის მტკიცებით, მართალია ეს კრიტიკა მნიშვნელოვანია (თუმცა ის ასევე ღიაა დისკუსიისთვის და იწვევს კითხვებს), ის აუცილებლად არ გულისხმობს, რომ დანაშაულის მარქსისტულ თეორიას პრაქტიკული მნიშვნელობა არ გააჩნია. მარქსისტული თეორიის კრიტიკით, რომელსაც მარქსისტული კრიმინოლოგია აქამდე ეყრდნობოდა, კაპიტალიზმის შესახებ ახალი, უფრო მოქნილი კონცეფცია იზადება, რომელსაც შედარებით ვიწრო, ბაზისისა და სუპერსტრუქტურის ჭრილში განვითარებული თვალთახედვა არ ზღუდავს. „ღია მარქსიზმი“ იმედისმომცემია იმ

მიზნების მიღწევისთვის, რომლისკენაც თავდაპირველი მარქსისტი კრიმინოლოგები იღწვოდნენ: თეორია, რომელსაც ქმედების დეტერმინისტული ახსნა არ განსაზღვრავდა (ბაზისი-სუპერსტრუქტურის პარადიგმის უარყოფის შედეგად) და მიზნად დანაშაულის გამომწვევი უთანასწორობის აღმოფხვრას ისახავდა (როგორც თეორია, არა როგორ საზოგადოების *შესახებ*, არამედ მის *წინააღმდეგ*). უკანასკნელი პერიოდის კვლევები, რომლებიც აქცენტს შრომის, ფულისა და საკუთრების დომინაციაზე აკეთებენ, ნათელს ხდიან, რომ მარქსისტულ თეორიას ჯერ კიდევ მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია დანაშაულისა და მისი კონტროლის შესახებ დისკუსიაში.

ბიბლიოგრაფია

- Becker, H. (1973), *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*, New York: Free Press
- Bohm, R. (1998), 'Understanding crime and social control in market economies: Looking back and moving forward', in Ross, J. (ed.), *Cutting the Edge: Current Perspectives in Radical/Critical Criminology and Criminal Justice*, Westport: Praeger, pp. 18-33
- Bonefeld, W., R. Gunn and K. Psychopedis (eds) (1992), *Open Marxism Volume 1: Dialectics and History*, London: Pluto
- Bonefeld, W. (1995), 'Capital as subject and the existence of labour', in Bonefeld, W., R. Gunn and K. Psychopedis (eds), *Emancipating Marx: Open Marxism Volume 3*, London: Pluto, pp. 182-212
- Box, S. (1987), *Recession, Crime and Punishment*, London: Macmillan
- Cameron, D. and E. Frazer (1987), *The Lust to Kill*, Cambridge: Polity
- Carrington, K. (2002), 'Feminism and critical criminology: Confronting genealogies', in Carrington, K and R. Hogg (eds), *Critical Criminology: Issues Debates, Challenges*, Oregon: Willan, pp. 114-142
- Cleaver, H. (2002), 'Work is still the central issue! New words for new worlds', in Dinerstein, A. and M. Neary, *The Labour Debate: An Investigation into the Theory and Reality of Capitalist Work*, Hampshire: Ashgate, pp. 135-148
- Cohen, A. (1955), *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*, New York: Free Press
- Cohen, S. (1998), 'Intellectual scepticism and political commitment: The Case of radical criminology', in Walton, P. and J. Young (eds), *The New Criminology Revisited*, London: Macmillan, pp. 98-129
- Downes, D. and P. Rock (1995), *Understanding Deviance: A Guide to the Sociology of Rule Breaking*, revised 2nd edition, Oxford: Clarendon Press
- Fattah, E. (1997), *Criminology: Past, Present and Future*, London: Macmillan
- Gunn, R. (1991), 'Marxism and common sense', *Common Sense*, 11, 79-100
- Halfpenny, P. (1992), *Positivism and Sociology: Explaining Social Life*, Aldershot: Gregg Revivals
- Hall, S., C. Critcher, T. Jefferson, J. Clarke and B. Roberts (1978), *Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order*, London: Macmillan
- Holloway, J. (1994), 'Open Marxism: The Relevance of Marxism today', *Common Sense*, 15, 38-42
- Holloway, J. (1995), 'From scream of refusal to scream of power: The Centrality of work', in Bonefeld, W, R. Gunn, J. Holloway and K. Psychopedis (eds), *Emancipating Marx: Open Marxism Volume 3*, London: Pluto, pp. 155-181
- Holloway, J. (2002), 'Class and classification: Against, in and beyond labour', in Dinerstein, A. and M. Neary, *The Labour Debate: An Investigation into the Theory and Reality of Capitalist Work*, Hampshire: Ashgate, pp. 27-40
- Home Office (2003), 'Enhancing community punishment', available online at http://press.homeoffice.gov.uk/press-releases/Enhancing_Community_Punishment?version=1, accessed 22/08/07, 3:00pm
- Kay, G. and J. Mott (1982), *Political Order and the Law of Labour*, London: Macmillan

Kelly, L. and J. Radford (1987), 'The problems of men: Feminist perspectives on sexual violence', in Scraton, P. (ed.), *Law, Order and the Authoritarian State: Readings in Critical Criminology*, Milton Keynes: Open University Press, pp. 237-253

Lemert, E. (1951), *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behaviour*, New York: McGraw-Hill

Loeber, R. and D. Farrington, (2000), 'Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications', in *Development and Psychopathology*, 12 (4), 737-762

Maguire, M. (1997), 'Crime statistics, patterns and trends: Changing perceptions and their implications', in Maguire, M., R. Morgan and R. Reiner (eds), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford: Clarendon, pp. 135-188

Messerschmidt, J. (1997), *Crime as Structured Action: Gender, Race, Class and Crime in the Making*, London: SAGE

Muncie, J. (1999), *Youth and Crime: A Critical Introduction*, London: SAGE

Neary, M. and G. Taylor (1998), *Money and the Human Condition*, London: Macmillan

Neary, M. (2006), 'Crime and the university: The story of Sort'd, a community – (higher) education project', *Probation Journal*, 53 (2), 124-136

Neocleous, M. (2000), *The Fabrication of Social Order: A Critical Theory of Police Power*, London: Pluto

Postone, M. (1993), *Time, Labour and Social Domination: A Reinterpretation of Marx's Critical Theory*, New York: Cambridge University Press

Taylor, I., P. Walton and J. Young (1973), *The New Criminology: For a Social Theory of Deviance*, London: Routledge

Watson, T. (1987), *Sociology, Work and Industry*, 2nd edition, London: Routledge

Welch, M. (1998), 'Critical criminology, social control and an alternative view of corrections' in Ross, J. (ed.), *Cutting the Edge: Current Perspectives in Radical/Critical Criminology and Criminal Justice*, Westport: Praeger, pp. 107-121

Young, J. (1975), 'Working class criminology', in Taylor, I, P. Walton and J. Young (eds), *Critical Criminology*, London: Routledge, pp. 63-94

Young, J. (1998), 'Breaking Windows: Situating the New Criminology', in Walton, P. and J. Young, *The New Criminology Revisited*, London: Macmillan, pp. 14-46